

Kuntaliiton hallituksen tavoitteet kehysriihessä 2022

Kriisien keskellä kunnat odottavat kehysriihen päätöksiltä vakautta ja toimintaedellytysten turvaamista

Koronapandemian yhä jatkuessa Venäjän häikäilemätön hyökkäys Ukrainaan on jatkanut kriisien ja epävarmuuden aikaa, joka heijastuu monin tavoin myös kuntien toimintaan ja talouteen.

Koronan aiheuttama hoito- ja palveluvelka on yhä mittava. Sosiaali- ja terveystoimen lisäksi koronan vaikutuksia puretaan sivistystoimessa vielä pitkään erityisesti lasten ja nuorten palveluissa. Samaan kokonaisuuteen yhdistyvät myös Venäjän sotatoimet, jotka järkyttävät kansalaisten turvallisuudentunnetta ympäri Eurooppaa ja vaikuttavat yhteiskuntaamme vielä sukupolvien ajan.

Tuleva kehyskausi jää historiaan myös siinä, että vuoden 2023 alussa toteutuu kaikkien aikojen mittavin julkisen sektorin rahojen, henkilöstön, omaisuuksien ja sopimusten uudelleenjärjestely sote- ja pelastustoimen palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä perustetuille hyvinvointialueille. Työ- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuun on määrä siirtyä kunnille vuonna 2024, mikä sekin vaikeuttaa tulevaisuuden ennakkointia.

Samanaikaisesti kaikkia kuntia ja kuntayhtymiä haastavat samat taloudelliset paineet kuin koko julkista taloutta: pula osaavasta työvoimasta, väestökehitys, vaimeasti kertyvä tulopohja, lisääntyvät palvelutarpeet sekä infraan liittyvät korjaus- ja investointipaineet. Haasteelliset näkymät edellyttävät kunnilta priorisointeja ja talouden pitkäjänteistä suunnittelua.

Kuntatalouden ennakkollinen tilinpäätösanalyysi vuodelta 2021 näyttää, että kuntatalous selvisi myös toisesta koronavuodesta vahvoin tunnusluvuin. Valtion koronatuen ohella tähän vaikuttivat talouden nopea elpyminen koronakuopasta sekä kuntien omat taloutta tasapainottavat toimet.

Akuutti talouskriisi painaa onneksi vain pientä joukkoa kuntia. Silti kehyskaudella kuntatalous on kokonaisuutena rakenteellisesti alijäämäinen eikä näköpiirissä ole

riittäviä korjaavia toimia. Tämä on muistettava myös palkkaratkaisuissa, joissa talousvaikutukset eivät voi olla ylimitoitettuja.

Kuntien toimintaympäristö on ennen kokemattomassa muutoksessa. Valtion kuntapolitiikan vakaus ja ennakoitavuus sekä sitoumuksista kiinni pitäminen ovat tässä tilanteessa entistäkin tärkeämpiä. Valtio ei saa omilla toimillaan lisätä kuntatalouden turbulenssia, vaan sen tulee finanssipolitiikan pääperiaatteiden mukaan vastata suhdannevaihteluiden tasaamisesta. Samalla kuntien on systemaattisesti kasvatettava puskureitaan, lisättävä muutoskyvykkyyttään ja säilytettävä varautumis- ja reagointiherkkyys muutosten ja kriisien yllättäessä.

Kuntaliiton keskeisimmät ehdotukset kehysriihen linjauksiksi ovat:

- Venäjän Ukrainaan kohdistavan hyökkäyssodan seurauksena Suomeen tulevien ukrainalaisten määrä kasvaa voimakkaasti. Tästä aiheutuvat kustannukset ja mahdolliset muut välilliset talousvaikutukset eivät saa jäädä yksittäisten kuntien hartaille, vaan ne on korvattava. Malli, jossa kunnille korvataan tilapäisen suojelun hakijoiden majoittaminen ja vastaanottopalveluiden tarjoaminen ilman, että kuntiin perustetaan vastaanottokeskuksia, on otettava käyttöön viipymättä.
- On välttämätöntä, että kuntien varautumista muun muassa kyberturvallisuuden, kriittisen infran kuten vesi- ja energiahuollon ja muun huoltovarmuuden sekä väestönsuojelun riskeihin vahvistetaan valtion ja kuntien yhteisin voimavaroin.
- Koronapandemian jatkumisesta syntyvät menot tulee korvata kunnille syntyvien kustannusten mukaisesti. Koronaan liittyviä suoria menoja ovat ns. terveysturvallisuuden kustannukset, kuten testauksen sekä rokottamisen menot. Koronasta aiheutuvat talousvaikutukset on korvattava myös opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla. Lisäksi täsmätukea tarvitaan joukkoliikenteessä, jossa lipputulomenetykset ja rahoituskriisistä elpyminen kestävät vielä useamman vuoden ajan.
- Valtion on pidettävä kiinni lakisääteisistä sitoumuksista ja velvoitteista. Valtionosuuksien indeksikorotukset ja muut lainsäädännön edellyttämät tarkistukset tulee tehdä lain edellyttämällä tavalla.
- Vuoden 2023 kunnan peruspalvelujen valtionosuuden määrässä syksyllä 2021 havaittu korjaustarve, noin 340 miljoonaa euroa, tulee huomioida kuntien valtionosuuksissa teknisenä, kehystasoa automaattisesti korottavana korjauksena. Eron korjaaminen on välttämätöntä, jotta sote-uudistus olisi kunta-valtio-suhteessa neutraali ja uudistuksen pääperiaatteet myös tältä osin toteutuisivat.
- Resurssit kuntien perustehtäviin on turvattava. Valtion rahoitusosuus kuntien järjestämissä lakisääteisissä peruspalveluissa on pienentynyt samalla, kun

valtionavustusten määrä kunnille on lisääntynyt. Tämä koskee muun muassa ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestämistä mutta myös esimerkiksi kotoutumistoimintaa. Raskaiden hakumenettelyjen kautta erillispäätöksinä myönnettävät valtionavustukset tuovat palvelutoimintaan ylimääräisiä hallinnollisia kustannuksia ja ovat tehottomia kehittämään toimintaa pitkäjänteisesti. Veikkausvoittovarojen vähenevät tuotot on korvattava kunnille valtionosuuksia lisäämällä.

- Mahdollisten päätösperäisten vero- ja maksuperustemuutosten aiheuttamat menetykset on kompensoitava kunnille. Tätä peruseriaatetta on noudatettu jo usealla hallituskaudella.
- Pitkään valmisteltu kiinteistöverouudistus on saatava maaliin tällä vaalikaudella.
- Pidättyväisyys menoissa luo kehyksiin liikkumavaraa. Julkisen sektorin menopaineita ei tule kasvattaa laajentamalla julkisen sektorin sääntelyä, tehtäviä ja velvoitteita. Menopaineita ei tule lisätä myöskään tiukentamalla palveluihin liittyviä mitoituksia. Vuoden 2023 menokehyksessä hallitus voisi porrastaa lisävelvoitteiden voimaantuloa, mikä helpottaisi myös akuutisti eri toimialoja vaivaavaa työvoimapulaa.
- Jotta kunnat kykenevät selviytymään tehtävistään, osaavan työvoiman saatavuus on muodostamassa yhä kriittisemmäksi pullonkaulaksi. Kuntaliitto ehdottaa, että ministeriöiden, kuntakentän, työmarkkinatoimijoiden ja muiden tarpeellisten tahojen kesken käynnistetään kevään kuluessa valmistelu työvoiman saatavuuden kohentamiseksi. Toimenpiteiden tulisi kattaa ainakin koulutusjärjestelmän uudistuksia ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluihin, työperäisen maahanmuuton sujuvoittamista sekä kunta-alan vetovoiman parantamista.
- Sote-uudistuksen toimeenpano synnyttää muutuskustannuksia myös kunnille esimerkiksi kunnan hallinnon, tukipalveluiden ja ICT-ratkaisujen uudelleenjärjestelyiden kautta. Valtion tulee sitoutua korvaamaan kunnille täysimääräisesti selälaiset uudistuksesta aiheutuvat kustannukset, joihin kunnat eivät voi itse vaikuttaa.
- TE-palvelujen uudistaminen ja siirto kunnille tulee toteuttaa siten, että järjestämisvastuu on lähtökohtaisesti kaikilla kunnilla. Samalla on varmistettava, että kunnille aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti ja että rahoitusmalli ei siirrä hallitsemattomasti työttömyyden kustannusvastuuta kunnille.
- Kaupunkiseutujen kehittämisen kustannuksiin on varauduttava. Liikenne 12 -suunnitelman rahoitusraami on vaikuttavuuteen nähden liian matalalla tasolla. MAL-sopimusten jatko sekä valtion rahoituksen riittävä taso on turvattava. Liikennehankkeiden yhteisrahoitusmallin yleisperiaatteet tulee neuvotella ennen

seuraava MAL-sopimuskierrosta valtion ja MAL-kaupunkiseutujen kuntien kesken. Kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen valtiontuet on nostettava Fossiilittoman liikenteen tiekartassa määritellylle tasolle vuodesta 2023 lähtien.